

»The kids are all right, but the adults aren't«

DANAH BOYD (2014): *It's Complicated: The Social Lives of Networked Teens*. New Haven: Yale University Press.

Delo Danah Boyd *It's complicated: The social lives of networked teens* jemlje naslov iz ene od možnosti, ki jih socialno omrežje Facebook ponuja za opredelitev statusa razmerja uporabnika. Ta simpatična in za podobne »obrazce« neobičajna možnost deluje tudi kot metafora za sporočilo celotne knjige: če status nečesa označimo z »zapleteno je«, posledično izražamo, da gre pri stvari za več, kot lahko na hitro sporočimo z drugimi konvencionalnimi in ponavadi »črno-belimi« možnostmi (npr. »poročen/a«, »v razmerju«, »samski/a«). In natanko tako avtorica razume tudi fenomene, ki jih obravnava v knjigi, torej družabno življenje mladih v tehnološko razviti družbi 21. stoletja; pri tem pa skorajda izključno obravnava socialna omrežja, ki najbrž predstavljajo enega najbolj reprezentativnih primerov tehnološkega premika v sodobni družbi.

Zdi se, da je avtorica pri izbiri teme delno izhajala iz lastne fascinacije nad elektronskimi tehnologijami, saj se je tudi sama kot najstnica »prikapljala«, predvsem zato, da bi ubežala fizični oz. neinternetni realnosti okoli sebe: zaradi interneta se je lahko povezovala s tistimi, ki so ji bili interesno blizu. Danes je situacija očitno drugačna, saj številni intervjuji in pogovori z mladimi in odraslimi, na katerih temelji empirično gradivo za njene ugotovitve, kažejo, da so mladi na socialnih omrežjih prisotni iz povsem nasprotnega razloga: na ta način lahko dejansko razširjajo ali nadgrajujejo obstoječa razmerja in stike iz svojega neinternetnega življenja. Njihovo spletno obnašanje imamo lahko potemtakem za vse prej kot izjemno ali prevratniško, kot se je to morda zdelo ob pojavu in širjenju interneta. Po mnenju avtorice so socialna omrežja za mlade predvsem prostor, skozi katerega poskušajo razumeti svet izven svojih fizičnih zidov (npr. doma ali šole); omogočajo jim sodelovanje in udeležanje v družbenem življenju, saj je zanje tradicionalen vstop v odraslost zaradi konservativnosti družbe v veliki meri zaklenjen. So logično nadaljevanje najstniške težnje po druženju, identifikaciji in vzpostavitvi identitete, torej procesov tkanja medsebojnih socialnih vezi v naporinem obdobju odraščanja, ko želijo mladi lastno identiteto in status izoblikovati v širšem družbenem okolju in ne zgolj preko svoje primarne družine.

Avtorico v tem kontekstu zanima predvsem naslednje: kaj vendarle je tisto, v čemer se socialna omrežja razlikujejo od prejšnjih vzorcev druženja

in identifikacije; kaj je pri njih dejansko »novo«? Kako socialna omrežja spreminjajo življenje mladih, kakšne širše družbene implikacije imajo in kako naj se na te spremembe odzivajo odrasli, bodisi v vlogi staršev, skrbnikov, učiteljev ali drugih »pomembnih odraslih«? Skozi analizo posameznih vsebin v knjigi avtorica dosledno izrisuje upravičeno kritiko pokroviteljskega odnosa odraslih do mladih v družbi nasploh, vključno z nostalgичnim odnosom odraslih do svojih kulturnih vzorcev (in s tem posredno do lastne mladosti). Vse to mladim dejansko onemogoča, da bi skozi svoje izkušnje (vključno z »napačnimi« odločitvami) postali informirani, premišljeni in dejavni odrasli. Knjiga torej ni mišljena kot vzgojno sporočilo mladim, pač pa, ironično, kot vzgojno sporočilo odraslim, namreč – da ima to, kar mladi počnejo, svoj pomemben družbeni smisel in je vredno (družbene, strokovne, raziskovalne ipd.) obravnave. Trditev, ki se zdi v poplavi strokovnega in kvazistrokovnega strašenja na temo novih tehnologij smiselna alternativni pogled na tematiko.

Avtorica socialna omrežja konceptualizira kot »omrežena občinstva« (*networked publics*): razume jih kot prostore, ki jih vzpostavljajo mrežne tehnologije, in hkrati kot Andersonove zamišljene skupnosti, ki nastajajo na presečišču ljudi, tehnologij in praks. Danah Boyd tehnologijo očitno razume v McLuhanovskem smislu medija kot kulturnega ali epistemološkega vmesnika, ki omogoča in do neke mere naravnost spodbuja specifične oblike rabe pred drugimi ali na njihov račun; vsakič, ko nova tehnologija pridobi določeno

'družbeno gravitacijsko maso', temeljito prestrukturira obstoječe kulturne vzorce in ustvarja nova okolja.

Okolja in skupnosti, ki jih ustvarjajo socialna omrežja, imajo po mnenju Danah Boyd naslednje značilnosti: so obstojni (oz. niso efemerni), poleg naslovnikom so vidni tudi drugim potencialnim javnostim, z lahkoto se jih širi in po njih se lahko išče. Mladi kot digitalni domačini internetna socialna omrežja razumejo kot privzet (torej njihovem očem nevtralen, objektivni) model sveta, medtem ko imajo starejši na podlagi izkušenj z drugačnimi kulturnimi vzorci možnost primerjave med enimi in drugimi in do njih velikokrat pristopajo skozi vzvratno ogledalo lastnih vnaprejšnjih predpostavk o identiteti, druženju, pripadanju, sodelovanju itd. Nič nenavadnega torej, da tudi socialna omrežja pri odraslih velikokrat sprožajo toliko moralne panike in zaskrbljenosti: v zgodovini so se ljudje na nove tehnologije vedno odzivali z moralno paniko o domnevnem razkroju civilizacije. Tovrstna tehnoutopična ali tehnodistopična retorika in konceptualizacija medijev po mnenju Danah Boyd preprečuje dejansko razumevanje njihovih družbenih implikacij in tehnologij, ki nikoli niso enoznačne, realnost pa je pogosto zamotana in dvoumna.

Knjiga je strukturirana preprosto in učinkovito – po uvodu se avtorica osredotoči na sedem glavnih parametrov ali meril, ki se ji zdijo ključni za razumevanje družabnega življenja mladih na socialnih omrežjih: identiteto, zasebnost, odvisnost, nevarnosti, nadlegovanje, neenakost in pismenost; v zadnjem poglavju povzame splošne ugotovitve.

Avtorica pri obravnavi posameznih parametrov sicer metodološko ni povsem konsistentna, saj pri določenih sledi McLuhanovskemu razumevanju medija, pri drugih pa se od takega razumevanja odmika, rekoč, da novi mediji le odslikavajo družbena razmerja v »stari«, tj. neinternetni realnosti. Pri analiziranju identitete na socialnih omrežjih tako izhaja iz predpostavke, da vsaka tehnologija na specifičen način prepleta identiteto z občinstvom in kontekstom, socialna omrežja pa v tem pogledu vzpostavljajo komunikacijo v t. i. »sovpadlih kontekstih« (*collapsed contexts*; pojem povzema po Meyrowitzu): novo obliko komuniciranja z več različnimi, med seboj tudi nezdržljivimi občinstvi, kar je pomemben odmik od klasičnega prilagajanja besedila enemu samemu specifičnemu kontekstu. Fenomen je dodatno zanimiv in vreden nadaljnje obravnave, saj se ga udeleženci v komunikaciji velikokrat sploh ne zavedajo (in če pomislimo: ali se, ko nekaj objavimo na Facebooku, dejansko zavedamo, kdo vse to objavo vidi ali prebere?), hkrati pa je z njim povezan tudi zanimiv pojem t. i. enkodiranih kontekstov ali »subliminalnega tvitanja«, torej komunikacije med določenimi naslovniki, ki s premišljeno uporabo znakov sporoča nekaj vsem, nekaj specifičnega pa le določenim, izbranim naslovnikom. Podobno Danah Boyd razmišlja tudi glede zasebnosti,¹ ko ugotavlja, da pri socialnih

omrežjih ne gre za njeno izginjanje, pač pa za nadaljevanje zapletenih razmerij med zasebnostjo in javnostjo v kompleksnem in odprtem omrežju, pri čemer ima svojo vlogo tudi specifična konfiguracija vmesnika, ki deluje po načelu »javno kot privzeto, zasebno z dodatnim naporom« (*public-by-default, private-through-effort*). V enaki maniri npr. hvali tudi Wikipedijo kot odprt in bolj demokratičen vir podatkov, ki ponuja možnost nenehnega dopolnjevanja v nasprotju z npr. učbeniki, ki so lahko zastareli ali ideološko pristranski. Drugi, tehnološko nevtralen pristop pa zavzame denimo pri obravnavi enakosti, ko izrecno zapiše, da socialna omrežja predvsem odslikavajo strukturni razmerje v neinternetni realnosti, ki je prisoten kljub deklarativni ravni enakosti in tolerance v družbi. Teoretsko je morda najbolj problematična avtoričina analiza pismenosti: Boyd pojem »digitalnega domačina« namreč zmotno enači s pojmom tehnološke pismenosti, saj v tem poglavju govori o skromnih programerskih znanjih mladih ter pomanjkanju kritičnega odnosa do novih tehnologij, čeprav je oznaka »digitalni domačini« dejansko epistemološka: gre za privzet način razumevanja sveta pri mladih, ne pa za pokazatelja njihovih tehničnih in intelektualnih spretnosti.

V celoti gledano Danah Boyd v knjigi vendarle uspe vsebinsko razmeroma suvereno in slogovno spretno posredovati temeljno sporočilo dela, namreč, da je treba mlade v vseh družbenih

---

¹ Vprašanje zasebnosti Boyd, kar je deloma logično, obravnava z vidika najstnikov, kar pomeni, da obravnava predvsem vprašanje zasebnosti mladih pred (vse bolj z nadziranjem obsedenimi) starši in odraslimi, ne pa npr. z vidika problematike nedovoljenega vpogleda v objave

---

na socialnih omrežjih s strani oblastnih struktur, četudi tovrsten izpust tudi pri kategoriji mladih ni povsem umesten.

zadevah upoštevati kot enakopravne in kompetentne sogovornike. Pomembno je tudi, da s pomočjo zgodovinske kontekstualizacije vzorcev druženja mladih pokaže na čedalje večjo stopnjo reguliranosti družbe, ki mladim pomembno omejuje mobilnost in s tem tudi suverenost in jim potemtakem onemogoča prehod v odraslost. V ta kontekst se umešča tudi empirično nepodprto medijsko zastraševanje glede kvarnih učinkov novih medijev, ki služi kot izgovor za dejansko oženje družbene svobode in orodje nadzora, ki naj s področja družbenega odstrani vse, kar je »neprijetno« (sem spada tudi lastna spolnost, ki je posebej v času odraščanja eno večjih vsebinskih vozlišč). Danah Boyd je mogoče vsebinsko na trenutke očitati prelahkotno preklapljanje med teorijami in mestoma slabše utemeljitve in podkrepitve tez, pri čemer je najbolj problematična že omenjena metodološka nekonsistentnost med uvodno McLuhanovsko tezo, da socialna omrežja ustvarjajo razlike, do drugega skrajnega stališča, da nove tehnologije zgolj odražajo že obstoječa družbena razmerja. Zato se zdijo zares relevantne le nekatere njene obravnave (npr. identitete in zasebnosti), pri preostalih pa ne predstavi kvalitativne razlike med »starim« in »novim« okoljem in je zato na mestu vprašanje, zakaj jih kot analitične parametre sploh uvaja. Gre torej bolj za strokovni pregled, ki v veliki meri povzema in smiselno aplicira ugotovitve drugih teoretikov, poleg metodološke doslednosti pa mu manjka tudi nekaj konceptualne izvirnosti. Kar pa seveda ne pomeni, da knjiga ni dobrodošlo čtivo za odrasle – starše, učitelje, peda-

goge in druge »pomembne odrasle«, in da se iz njega ne morejo česa novega naučiti tudi tisti, ki se s temi stvarmi ukvarjajo raziskovalno. Vsekakor je delo Danah Boyd uporabna in splošno berljiva knjiga, ki bi jo – glede na to, da tudi pri nas napačnih predpostavk in predsodkov do novih tehnologij ne manjka – veljalo prevesti tudi v slovenščino.